

Leszek Molendowski, Tomasz Rembalski

Noty wydawnicze

Acta Cassubiana 17, 307-336

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Leszek Molendowski
Tomasz Rembalski

Noty wydawnicze 2015

Józef Borzyszkowski, *Historia Kaszubów / Historiô Kaszëbów*, tłumaczenie na kaszëbsci jãzëk Jerzi Tréder, wyd. Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie i Instytut Kaszubski, Gdańsk 2014, ss. 311 + 1 nlb

Pierwsza praca z popularnonaukowej serii kaszubskiego wademekum będąca syntezą historii Kaszubów. Z założenia ma ułatwić zainteresowanym poznawanie i studiowanie historii Kaszubów w dziejach Pomorza. Dwujęzyczna polsko-kaszubska monografia składa się z trzech części: I *O dziejach Kaszubów w epoce średniowiecza i czasach nowożytnych*, II *Kaszubi i Pomorze w państwie prusko-niemieckim*, III *Dzieje Kaszubów w odrodzonej Rzeczypospolitej – Drugiej, nieco Ludowej i Trzeciej*. Ze względu na swój charakter i potencjalnych adresatów książka jest bogato ilustrowana, a ponadto posiada kalendarium, stanowiące swego rodzaju dopełnienie głównego tekstu.

Józef Borzyszkowski, Marek Stażewski, *Sztum 1806–1945*, pod red. Janusza Ryszkowskiego, Sztum 2014, wyd. Miasto i Gmina Sztum, ss. 343 + 2 nlb

Monografia historyczna Sztumu składająca się z zasadniczych dwóch części. W pierwszej, której autorem jest Marek Stażewski, przedstawiono zmiany w ustroju miejskim, gospodarkę, rolnictwo, życie polityczne i społeczne Sztumu w latach 1806–1945. W drugiej części, pióra Józefa Borzyszkowskiego, opisano działalność polityczną, gospodarczą oraz kulturalną Polaków Ziemi Sztumskiej. W formie suplementu zamieszczono także dwa teksty wspomnieniowe: Otto Kammela, nauczyciela i historyka, urodzonego w 1893 r. w Przedzameczu, który po I wojnie światowej wyjechał do Berlina oraz Karola Myszkę, więźnia Stutthofu, przymusowego robotnika w majątku ziemskim w okolicach Starego Targu, a po wojnie jednego z pierwszych milicjantów w Sztumie.

Sylvia Bykowska, *Historia Rumi w latach 1945–1990*, t. II, red. Błażej Śliwiński, [Gdynia 2014], wyd. Wydawnictwo „Region”, s. 197 + 1 nlb

Po dziele zbiorowym *Historia Rumi do 1945* (red. Błażej Śliwiński), ukazał się tom drugi dotyczący powojennej historii Rumi w monograficznym opracowaniu Sylwii Bykowskiej. Składa się z siedmiu rozdziałów dotyczących kolejno: rozwoju przestrzennego i komunikacji, życia społeczno-politycznego, oświaty, kultury, sportu i Kościoła katolickiego. W formie aneksu zamieszczono w tomie artykuł Beaty Możejko *Historia symboli samorządowych: herbu i flagi*.

Piotr Perkowski, *Gdańsk – miasto od nowa. Kształtowanie społeczeństwa i warunki bytowe w latach 1945–1970*, Gdańsk 2013, wyd. wydawnictwo słowo/obraz terytoria sp. z o.o., Fundacja Terytoria Książki, ss. 531 + 3 nlb

Obszerna monografia poświęcona odbudowie Gdańska po zniszczeniach wojennych, ale przede wszystkim tworzeniu się nowego społeczeństwa w tym mieście. Pracę poprzedza album zdjęć powojennego Gdańska, *Wstęp* i prolog zatytułowany *Tożsamość nowego Gdańska*. Zasadniczą część książki tworzą dwie części zatytułowane: *Kształtowanie społeczeństwa* oraz *Warunki bytowe*. Po *Zakończeniu* zamieszczono przypisy, bibliografię i podziękowania. Dołączono również indeksy pojęć, osób i topografii Gdańska.

Bogdan Narloch, *Organy i muzyka organowa na Pomorzu. Do problematyki*, Poznań 2012, wyd. Akademia Muzyczna im. I.J. Paderewskiego, ss. 173 + 1 nlb

Tematem książki jest budownictwo organowe oraz muzyka organowa Pomorza Środkowego, dla którego Koszalin odgrywał dawniej i odgrywa współcześnie rolę centrum kultury. Praca dotyczy obszaru mało poznanego, stąd wiele miejsca poświęcono problematyce historycznej, zwłaszcza uwarunkowań rozwoju i działalności muzyków kościelnych, zwłaszcza organistów. Autora szczególnie interesuje ukazanie Koszalina jako ośrodka kultury sakralnej, prezentacja zabytkowych organów znajdujących się na terenie obecnego województwa zachodniopomorskiego oraz panorama twórczości na organy kompozytorów związanych z Koszalinem i Rejencją Koszalińską.

Teresa Astranowicz-Leyk, *Od idei pracy organicznej do społeczeństwa obywatelskiego. Przekaz międzypokoleniowy na przykładzie rodu Kulerskich*, Olsztyn 2013, Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, ss. 540 + 1 nlb

Autorka, kierowniczka Pracowni Systemów i Doktryn Politycznych UWM w Olsztynie podjęła się ukazania ewolucji przekazu aksjologicznego rodu Kulerskich na

tle myśli politycznej trzech generacji polityków, wywodzących się z jednego rodu: Wiktora Kulerskiego, założyciela i wydawcę „Gazety Grudziądzkiej”, przedstawiciela polskiego w Reichstagu, jego syna Witolda, również wydawcy oraz m.in. członka Rady Naczelnej Stronnictwa Ludowego oraz Wiktora Kulerskiego juniora, działacza opozycji demokratycznej, związanego z Komitetem Obrony Robotników, a później działacza NSZZ „Solidarności”.

Johannes E. Beutler, *Johannes Aeltermann. Sein Leben für den katholischen Glauben 1876–1939. Ein Glaubenszeuge, der zwei Völker verbindet*, wyd. Der Autor und Wienand Verlag, Köln [2014], ss. 173 + 1 nlb

Biografia urodzonego w Gdańsku ks. Johannes Paula Aeltermanna (1876–1939), niemieckiego duchownego katolickiego, od 1912 r. proboszcza w Mierzeszynie (w granicach Wolnego Miasta Gdańska), który dał się poznać jako zdecydowany przeciwnik hitleryzmu. Po wybuchu wojny został aresztowany i przewieziony do Nowego Wieca, gdzie zginął w masowej egzekucji grupy Polaków. W Niemczech uznaje się go za jednego z męczenników wiary XX wieku i prowadzone są starania o jego beatyfikację.

Adam Marolewski, *Żydzi w Toruniu w okresie międzywojennym*, Toruń 2013, Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 108

Praca stanowi próbę przedstawienia dziejów społeczności żydowskiej miasta Torunia w okresie międzywojennym. W owym okresie społeczność żydowska stanowiła jedynie 1 procent ogółu mieszkańców. Jednakże procesy o charakterze społeczno-politycznym, zachodzące w interesującej autora społeczności miały specyficzny charakter. Zasadniczą część pracy stanowią trzy rozdziały o tytułach: *Struktura społeczno-zawodowa mniejszości żydowskiej w Toruniu w latach 1920–1939*, *Żydowska Gmina Wyznaniowa w Toruniu* oraz *Życie społeczno-polityczne toruńskich Żydów. Społeczeństwo i władze miasta a mniejszość żydowska*.

Maria Jentys-Borelowska, *Ogrody zamyśleń, marzeń i symboli. Rzecz o Janie Drzeżdżonie*, Gdańsk 2014, wyd. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Josepha Conrada Korzeniowskiego w Gdańsku i Fundacja Światło Literatury w Gdańsku, ss. 217 + 2 nlb

Biografia pisarza-prozaika i poety – Jana Drzeżdżona, zmarłego w 1992 roku. Autorka nie tylko przedstawia jego życie i etapy kariery, ale również kreśli najważniejsze cechy i przekaz jego twórczości: dramatów, poezji polsko- i kaszubskojęzycznej, baśni oraz prac naukowo-badawczych i edytorskich. Monografia jest obrazem dokonań twórczych widzianych oczyma obserwatorki, która jest swemu bohaterowi życzliwa i z całą pewnością zafascynowana jego twórczością.

Anna Zakrzewska, Tadeusz Zakrzewski, *Toruń i jego nadgraniczne okolice wobec powstania styczniowego 1863–1864 (w 150-tą rocznicę)*, Toruń 2014, wyd. Towarzystwo Miłośników Torunia, ss. 94

Książeczka poświęcona stosunkowi torunian do powstania styczniowego, której wydanie ma upamiętniać 150. rocznicę wybuchu zrywu narodowego. Praca składa się z ośmiu rozdziałów, w których omówiono sytuację przed powstaniem, w trakcie jego trwania, a także sytuację powstańców po jego upadku. Tekst poprzedzony jest słowem wstępnym pióra Krzysztofa Mikulskiego.

Liliana Lewandowska, *Samuel Schelwig (1643–1715). (Nie)znanemu gdańszczaninowi. W trzechsetną rocznicę śmierci [Dem (un)bekannten Danziger. Zum-dreihundersten Todestag]*, Toruń 2015, wyd. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, ss. 138

Niewielkich rozmiarów, dwujęzyczna biografia Samuela Schelwiga, wybitnego gdańskiego pedagoga, doktora i profesora filozofii i teologii luterańskiej, bibliotekarza i kaznodziei. Autorka przywraca tę postać polskiej i gdańskiej historiografii, tym bardziej, że mamy do czynienia z postacią barwną i kontrowersyjną oraz bardziej znaną na zachodzie Europy niż w miejscu swego urodzenia i pracy.

Cezary Kardasz, *Rynek kredytu pieniężnego w miastach południowego wybrzeża Bałtyku w późnym średniowieczu (Greifswald, Gdańsk, Elbląg, Toruń, Rewel)*, Toruń 2013, wyd. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, ss. 473

Pozycja jest owocem długoletnich badań autora nad funkcjonowaniem rynków kredytowych w miastach południowego Bałtyku i udziela odpowiedzi na pytania o przebieg i determinanty koniunktury gospodarczej w regionie. Trzeba wspomnieć, że rynek kredytowy, tak jak dziś był istotnym sektorem gospodarki miejskiej, miejscem lokowania i pozyskiwania kapitałów. Autor zasięg chronologiczny badań rozpoczął od końca XIII do połowy XV wieku.

Aneta Niewęglowska, *Średnie szkolnictwo żeńskie w Prusach Zachodnich w latach 1815–1914*, Toruń 2014, wyd. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, ss. 306

Książka przedstawia dzieje średniego szkolnictwa żeńskiego w ciągu 100 lat, od zakończenia wojen napoleońskich do wybuchu I wojny światowej. Autorce udało się połączyć badaną przez siebie problematykę z szerokim kontekstem historycznym XIX i początku XX wieku – elementy pedagogiki, socjologii, filozofii.

Jan Chłosta, *Niezwykły proboszcz z Brąswaldu. Nad biografią ks. Walentego Barczewskiego (1856–1928)*, Olsztyn 2015, Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, ss. 178 + 1 nlb

Biografia duszpasterza, o którym mówiono i pisano, że „indywidualnością niezwykłą”, ale przede wszystkim był polskim działaczem narodowym na Warmii. Ksiądz Barczewski musiał działać w trudnych warunkach społeczno-politycznych przełomu XIX i XX wieku, zabiegał m.in. o obronę języka i kultury polskiej na południowych terenach Warmii i Mazur.

Kazimierz Ostrowski, Zbigniew Buława, *Tajemnice chojnickich ulic. Od Myśliboja do Miłosza*, Chojnice 2014, wyd. Urząd Miejski w Chojnicach, ss. 192

Popularna publikacja o Chojnicach, a szczególnie jego ulicach. Składa się z trzech części opracowanych przez Kazimierza Ostrowskiego. W części pierwszej omówiono zarys dziejów Chojnic i nazewnictwo ulic od XIV do XIX wieku. W drugiej części zaprezentowano rozwój przestrzeni miejskiej w XX i XXI wieku oraz toponimie miasta w tym okresie. Trzecia część to patroni ulic i ich alfabetyczny spis. Pracę uzupełniają wielobarwne fotografie Zbigniewa Buławy.

***Patroni i nazwy tczewskich ulic*, prac. zbior. pod red. Kazimierza Ickiewicza i Krzysztofa Kordy, Tczew 2014, wyd. Wydawnictwo Region, ss. 191**

Praca popularna, ciekawa i zarazem pionierska. Autorzy, tczewianie, opisują pochodzenie nazwy każdej z ulic ich miasta, jak również historię nadanie danej ulicy takiego lub innego patrona, patronów lub/i nazw.

Jowita Kęcińska-Kaczmarek, *Zwyczaje, obyczaje, tradycje Krajny w widowiskach folklorystycznych „Krajniaków”*, Piła 2014, wyd. Studio Projektu Graficznego ART-WENA Alicja Noska-Figiel, ss. 53

Opracowanie, w której autorka stara się przedstawić część pokazywanych przez Krajniaków z Wielkiego Buczka widowisk. Powstały one zgodnie z życiem kulturalnym całego regionu, w którym lokalna gwara jest wciąż żywa. Pielęgnowane są tu również tradycje patriotyczne okresu międzywojennego spod znaku Rodła.

Jowita Kęcińska-Kaczmarek, *Śpiewnik krajeński*, Piła 2014, wyd. Studio Projektu Graficznego ART.-WENA, ss. 101

Jak sama napisała autorka, jest książka „cała wielka historia niewielkiej miejscowości zamknięta w śpiewniku”, a dokładnie Wielkiego Buczka, wsi leżącej na Krajnie Złotowskiej.

Jan Walkusz, *Piastun Słowa ks. Bernard Sychta 1907–1982*, Gdańsk 2015, wyd. [III] Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, ss. 255

Biografia ks. Bernarda Sychty – postaci dobrze znanej i cenionej na Pomorzu. W wydanej blisko dwie dekady temu biografii (1997), ks. prof. Jan Walkusz przedstawia postać duchownego i badacza po raz pierwszy. Pracę podzielił na sześć rozdziałów: dzieciństwo i lata szkolne, studia i praca w diecezji, twórczość literacka i malarska, twórczość naukowa, recepcja i obecność, i u kresu drogi. Poza tym do książki dołączono bibliografię prac ks. Sychty oraz bibliografię prac o samym bohaterze biografii.

Jan Perszon, *Kaszubi – tożsamość – rodzina*, Gdańsk 2015, wyd. Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie. Zarząd Główny, ss. 185 + 1 nlb

Książka poświęcona współczesnym Kaszubom w kontekście świata – „globalnej wioski”. Jak stwierdza autor: „Kaszuby uchodzą za region o silnej, zdeklarowanej tożsamości kulturowej. Jej elementem jest osobny język, strój ludowy, specyficzne zwyczaje, silne przywiązanie do Kościoła katolickiego, zogniskowanie życia na rodzinie, a także – w relacji do innych Polaków – świadomość własnej odrębności etnicznej”. Pierwsza część książki traktuje o pobożności ludowej na Kaszubach. W drugiej autor podejmuje pytanie, czy w warunkach postępującej globalizacji da się utrzymać i rozwijać istotne elementy kulturowej tożsamości Kaszubów. Wiele miejsca autor poświęca kondycji duchowej rodzin kaszubskich oraz cmentarzom jako jednym z istotnych kodów w kulturze kaszubskiej.

Zuzanna Topolińska, *Zmiana perspektywy. Gawęda nie tylko językoznawcza*, Kraków 2015, wyd. Polska Akademia Umiejętności, ss. 132

Autorka, slawistka w bardzo przyjemny, przystępny dla Czytelnika oraz ciekawy sposób opisuje kulturę, po części historię, a przede wszystkim język macedoński, jego zagadki, niuanse i ciekawostki z nim związane. Dużo odwołań do historii i kultury innych narodów słowiańskich.

Mieczysław Józefczyk, *Z dziejów religijnych Pomezanii w XVIII wieku. Synteza dziejów*, t. I, Malbork 2015, wyd. Muzeum Zamkowe w Malborku, ss. 320

Mieczysław Józefczyk, *Z dziejów religijnych Pomezanii w XVIII wieku. Źródła do dziejów XVIII-wiecznej Pomezanii*, t. II, Malbork 2015, wyd. Muzeum Zamkowe w Malborku, ss. 633

W dwóch tomach, syntezie i wyborze materiałów źródłowych autor przybliży kompleksowo dzieje religijne Pomezanii w XVIII stuleciu. W monografii przedstawia

w dziewięciu rozdziałach w kolejności: kontekst historyczny, znaczenie Pomezanii w ramach Prus Królewskich, społeczności religijne w regionie, administrację kościelną, a w kolejnych historii i działalność poszczególnych parafii dekanatu malborskiego, Nowy Staw, dzierzgońskiego, sztumskiego i żuławskiego. Źródła zostały opublikowane po łacinie i w języku polskim.

Krzysztof Halicki, *Dzieje policji w Gniewie i regionie w latach 1920–2013*, Bydgoszcz 2014, Wydawnictwo Tekst, ss. 354

Autor, pracownik Archiwum Państwowego w Bydgoszczy, specjalista – jeden z niewielu – od historii policji państwowej w II Rzeczypospolitej opisał dzieje policji w Gniewie, niemal w całym XX i na początku XXI wieku. Książka jest monografią, czasem aż za szczegółową, policji w mieście Gniew i w jego okolicach. W czterech, różnej długości rozdziałach zostały opisane dzieje, organizacja oraz działalność policjantów w latach 1920–1939, niemieckich policjantów i związanymi z nimi organizacjami represji wobec Polaków w czasie wojny, milicjantów w PRL oraz policjantów w III Rzeczypospolitej.

Wiktor J. Mikusiński, *Ruch związkowy funkcjonariuszy MO w 1981 r. Zarys historii*, Warszawa 2015 r., wyd. nakładem własnym, ss. 118 + 2 nlb

Pierwsza książka przedstawiająca mało znany epizod z najnowszej historii Polski, okresy legalnej działalności „Solidarności” (1980–1981), kiedy nawet – nieliczni – funkcjonariusze Milicji Obywatelskiej zapragnęli mieć swój związek zawodowy oraz włączyć się w zmiany zachodzących w tym okresie. Autor, były funkcjonariusz MO, za swą działalność internowany w stanie wojennym oraz represjonowany, szczegółowo opisuje powody niezadowolenia milicjantów, jak i najważniejsze etapy powstawania i formowania się ruchu związkowego w szeregach pracowników MSW. Ważną iskrą, która zapoczątkowała te wydarzenia, była m.in. rezolucja wystosowana przez funkcjonariuszy z II Komisariatu w Gdańsku.

Jerzy Samp, *Gdańska kapsuła czasu*, Gdańsk 2014, wyd. Oficyna Gdańska, ss. 292 + 4 nlb

Jerzy Samp, *Gdańsk znany i nieznan*y, Gdańsk 2014, wyd. Oficyna Gdańska, ss. 228 + 4 nlb

Wznowienie dwóch zbiorów tekstów niedawno zmarłego profesora Jerzego Sampa, literaturoznawcy i znawcy dziejów Gdańska.

Andrzej Bogucki, *Veteranus bydgoski 1939–1947. Losy Polaków przymusowo wcielonych do Wehrmachtu i Armii Czerwonej*, Bydgoszcz 2014, wyd. Instytut Wydawniczy „Świadectwo”, ss. 280

Autor opisał w swej książce znaczenie II wojny światowej w historii Polski i regionu, w tym wypadku Bydgoszczy, politykę okupacyjną i narodowościową dwóch totalitarnych reżimów – nazistowskiej III Rzeszy oraz komunistycznego ZSRR – wobec Polaków. Opisuje przejawy kolaboracji Polaków z okupantem niemieckim oraz historię walki Polaków o wolność. Najcenniejszą, a zarazem niestety najmniej wyeksponowaną częścią książki są wspomnienia mieszkańców miasta i okolic, którzy walczyli w szeregach Wehrmachtu i Armii Czerwonej, jak również ich powojennych losów.

Władysław Szulist, *Dziedzictwo przeszłości – Gostomko, Żółno, Suminy*, nakładem autora, Lipusz 2014, ss. 267 + 1 nlb

Opracowanie historyczne, a jednocześnie zbiór wspomnień i refleksji na temat wsi Gostomko, Żółno i Suminy oraz rodziny Szulistów. Ponadto autor umieścił recenzje trzech książek: A. Harasimowicza, *Bezpieczeństwo Polski 1918–2004...*, ks. A. Kłosa, K. Pondo, *Kościół Królowej. Parafia Matki Boskiej Królowej Polski w Chojnicach* oraz T.M. Cisewskiego, *Pomorskie korzenie. Rodowód Ossowskich*. Ponad połowę objętości książki stanowi album współczesnych i archiwalnych zdjęć.

Władysław Szulist, *Z przeszłości Matarni w XIX i XX wieku*, nakładem autora, Lipusz 2015, ss. 187 + 1 nlb

Książka ks. Władysława Szulista zawiera szkice dotyczące dziejów Matarni i rodzinie związanego z tą miejscowością noblisty Güntera Grassa. Ponadto aż siedem recenzji książek, jakie ukazały się w ostatnim czasie, a żywo zainteresowały autora. Tradycyjnie autor zamieścił bardzo wiele ilustracji.

Władysław Szulist, *Lipuska oświata od połowy XVI wieku do 2015 roku i brązowi bohaterowie*, nakładem autora, Lipusz 2015, ss. 202

Kolejne opracowanie ks. Szulista dotyczy dziejów tytułowej lipuskiej oświaty oraz „brązowych bohaterów”, czyli biogramy Pomorzan mających swoje pomniki: księcia Świętopelka Wielkiego, Bogusława X, Jakuba Wejhera, Antoniego Abrahama, Juliana Rydzkowskiego, ks. Józefa Wryczy, ks. Hilarego Jastaka oraz ks. Henryka Jankowskiego. Ponadto kilka recenzji książek, tradycyjne postscriptum z refleksjami autora na temat najnowszej rzeczywistości oraz wkładkę z kolorowymi fotografiami (archiwalnymi i współczesnymi).

Kamila Churska-Woloszczak, *Referendum ludowe i wybory do Sejmu Ustawodawczego w województwie pomorskim (1946 – 1947)*, Bydgoszcz–Gdańsk 2014, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, ss. 309 + 2 nlb

Książka prezentuje całościowo przebieg referendum ludowego i wyborów do Sejmu Ustawodawczego na terenie województwa pomorskiego. Oba wydarzenia stanowiły moment formalnego przejścia władzy przez władze komunistyczne w powojennej Polsce. Autorka podzieliła swą pracę na trzy rozdziały: I – *Województwo pomorskie w okresie poprzedzającym referendum ludowe i wybory do Sejmu Ustawodawczego*; II – *Referendum ludowe*; III – *Wybory do Sejmu Ustawodawczego*.

Lucyna Żukowska, *Między śmiercią a diabłem. Kościół ewangelicki w Gdańsku w okresie rządów NSDAP (1933–1945)*, Bydgoszcz–Gdańsk 2014, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, ss. 209 + 9 nlb

Autorka ukazuje w swej książce, wydanej w formie jej rozprawy doktorskiej, warunki sprawowania misji przez Ewangelicki Kościół Unijny w Wolnym Mieście Gdańsku w okresie rządów nazistów. Szczególną uwagę zwraca ona na analizę oddziaływania dyktatury NSDAP na wszystkie formy aktywności Kościoła, a także sposoby radzenia sobie z nową rzeczywistością polityczną przez ruchy religijne. Książka została podzielona na sześć rozdziałów: I – *Ewangelicki Kościół Unijny*, II – *Sytuacja wyznaniowa w Wolnym Mieście Gdańsku 1920–1939*, III – *Hitleryzacja życia społeczno-politycznego w Wolnym Mieście Gdańsku*, IV – *Opozycja kościelna w Wolnym Mieście Gdańsku*, V – *Działalność duszpasterska kościoła ewangelickiego*, VI – *Kościół Unijny po wcieleniu Wolnego Miasta Gdańska do Rzeszy*.

Leszek Biernacki, *Gdy wieje wiatr historii... Studenci z robotnikami, Gdańsk 1976–1980*, Warszawa 2014, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, ss. 469 + 1 nlb

W tej książce autor przedstawia znany mu i interesujący go okres poprzez wspomnienia i wywiady młodzieży studenckiej i szkolnej. Jak sam pisze we wprowadzeniu: „niektórzy zostali zapomniani. Niektórzy czynią to po raz pierwszy”. Książka opowiada o losach gdańskich opozycyjnych działaczy studenckich w latach 1976–1980. Autor w sposób dogłębny i merytoryczny przedstawił wydarzenia ze stonkowo krótkiego okresu czterech lat. Jednocześnie zachował wartką narrację, przedstawiając liczne anegdoty i wypadki z czasów studenckich, które przydarzyły się opisywanym postaciom w związku z ich zaangażowaniem politycznym lub naukowym. Książka bogato ilustrowana, podzielona na ponad 30 rozdziałów. Kawał dobrze napisanej, ciekawej, wciągającej historii Polski i samego Gdańska przed powstaniem „Solidarności”.

Katarzyna Minczykowska, *Cichociemna. General Elżbieta Zawacka „Zo” 1909–2009*, Toruń-Warszawa 2014, wyd. Fundacja General Elżbiety Zawackiej i Oficyna Wydawnicza RYTM, ss. 360 + 6 nlb + 44 wkł. zdj.

Dobrze napisana biografia general Elżbiety Zawackiej, cichociemnej, twórczyni „Archiwum Pomorskiego Armii Krajowej”. Autorka oparła swą pracę na solidnym materiale źródłowym, zarówno z archiwów zagranicznych, jak i krajowych oraz na bogato dobranej literaturze przedmiotu. Książka podzielona na cztery, chronologicznie ułożone rozdziały: I – *Dzieciństwo i młodość 1909–1939*, II – *W latach drugiej wojny światowej*, III – *W „wolnej” Polsce*, IV – *Na emeryturze 1978–2009*. Pozycja obowiązkowa zarówno dla historyków regionalnych, jak i II wojny światowej i Polskiego Państwa Podziemnego.

Czesław Wolski, *Progimnazjum, Państwowe Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące im. Józefa Wybickiego w Kościerzynie – do 1939 roku*, Kościerzyna 2014, wyd. Muzeum Ziemi Kościerskiej im. dra Jerzego Knyby w Kościerzynie, ss. 270

Pierwsza monografia zasłużonego dla samego miasta Kościerzyny, jak i dla regionu zakładu edukacyjnego, z którym związanych było wiele wybitnych postaci znanych z historii i dziejów Pomorza. Autor, wieloletni nauczyciel i wychowawca kościerskiego I LO oraz wielu innych szkół średnich, podzielił swą książkę na sześć rozdziałów: I – *Kościerzyna i ziemia kościerska na przestrzeni wieków*, II – *Powstanie i działalność Progimnazjum w Kościerzynie w latach 1875–1920*, III – *Reorganizacja Progimnazjum po I wojnie światowej*, IV – *Wybrane problemy dydaktyczne Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im. Józefa Wybickiego w Kościerzynie*, V – *Idealy wychowawcze systemu oświatowego II Rzeczypospolitej a działalność organizacji uczniowskich w gimnazjum i liceum*, VI – *Sylwetki wyróżniających się nauczycieli i uczniów Gimnazjum i Liceum oraz plon ich działalności*.

Magdalena Izabella Sacha, „Gdyście w obóz przybyć już raczyli...”. *Obraz kultury lagrowej w świadectwach więźniów Buchenwaldu 1937–1945*, Bydgoszcz–Gdańsk 2014, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, ss. 508 + 8 s. wkł. zdj.

Praca powstała na podstawie relacji oraz tekstów literackich stworzonych przez więźniów. Celem książki jest zbadanie obrazu kultury lagrowej w świadectwach więźniów obozu koncentracyjnego Buchenwald w latach 1937–1945.

Konrad Knoch, *Pisma liberalne drugiego obiegu w Polsce w latach 1979–1990*, Warszawa 2015, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, ss. 437

Pomimo że wydana w tym roku książka, a zarazem rozprawa doktorska autora skupia się na historii, działalności i ewolucji pism liberalnych lat osiemdziesiątych

XX wieku w Polsce, to duża część książki dotyczy gdańskiego środowiska liberalów. Wokół redakcji „Przeglądu Politycznego”, „CDN. Niezależne Pismo Wybrzeża” oraz ze środowiskom gdańskich związane były tak znane postacie, jak: Donald Tusk, Bogdan Borusewicz, Ryszard Grabowski, Paweł Huelle, Jan Krzysztof Bielecki, Wojciech Fulek, Jacek Kozłowski, Marek Kotlarz, Janusz Lewandowski i wielu innych.

Daniel Gucewicz, *Próba sił? Rok 1966 w Gdańsku. Milenium kontra Tysiąclecie*, Gdańsk 2014, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, ss. 435 + 24 s. wkł. zdj.

Autor w sposób kompleksowy i wielowymiarowy, analizując sytuację na terenie całego kraju, przedstawia wydarzenia roku 1966 w Gdańsku, roku, który przeszedł do historii pod znakiem rywalizacji władz PRL z Kościołem w związku z obchodami milenijnej rocznicy roku 966. Pracę swą podzielił na cztery, chronologicznie ułożone rozdziały: I – *Władze PRL wobec kościoła gdańskiego*, II – *Milenium kontra tysiąclecie*, III – *Przebieg obchodów milenijnych* i IV – *Po obchodach Milenium w Gdańsku*.

Krzysztof Zajączkowski, *Westerplatte jako miejsce pamięci 1945–1989*, Warszawa 2015, seria: *Monografie*, t. 105, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, ss. 415

Co spowodowało, że Westerplatte urosło do rangi wrześnieowego symbolu i stało się składnikiem kanonu historycznego Polaków? Kto i w jakim celu wywierał wpływ na kształtowanie i rozpowszechnianie wiedzy o obronie Składnicy? Czym stała się pamięć o Westerplatte w kolejnych latach jej funkcjonowania? Autor, poszukując odpowiedzi na tak postawione pytania, sięga do problematyki pamięci społecznej oraz podejmuje badania w ramach tzw. historii drugiego stopnia. Zaprezentowana analiza przesłanek, które pochodzą z badań nie tylko klasycznych źródeł pisanych, ale także ze starannie zgromadzonej dokumentacji spuścizny literackiej i filmowej, sprawia, że otrzymujemy wielowymiarowy obraz specyficznego miejsca pamięci.

Przemysław Olszowski, *Procesy „starościńskie” w województwie pomorskim w latach 1936–1937*, Warszawa 2014, wyd. Wydawnictwo DiG, ss. 204

Autor książki, profesor Instytutu Historii PAN w Toruniu, przedstawia trzy spośród siedmiu w skali całego kraju procesy karne byłych starostów powiatowych, w których oskarżono przed sądami w Gdyni i Grudziądzu za nadużycia władzy i defraudację pieniędzy publicznych: dr. Adama Twardowskiego, Stanisława Krawczyka i Jerzego Czarnockiego. Książka jest niezmiernie ciekawym przedstawie-

niem polityki obozu sanacji oraz tych niejawnych mechanizmów władz na szczeblu powiatu.

Antoni Wencki, *Orkiestra BE GAMA i moje życie*, seria: Kościerska Biblioteka Historyczna nr 1, Kościerzyna 2014, wyd. Muzeum Ziemi Kościerskiej im. dra Jerzego Knyby w Kościerzynie, ss. 366

Historia Żeńskiej (później: Młodzieżowej) Orkiestry Dętej „Begama”, działającej przy Powiatowym Zespole Szkół nr 1 w Kościerzynie. Autor książki zresztą jest jej założycielem i wieloletnim dyrygentem. Pozycja bogato ilustrowana, z bogatym materiałem fotograficznym, starannie i ładnie wydana.

Włodzimierz Stępiński, *W kręgu niemieckiej historii. Wybór prac*, red.: P. Gut, M. Szukała, T. Ślepowroński, W. Wicher, Szczecin 2014, wyd. Uniwersytet Szczeciński i Archiwum Państwowe w Szczecinie, ss. 427

Książka zawiera wybór 14 artykułów, którego dokonali redaktorzy tomu. Ukazują one główne kierunki badawcze prof. Włodzimierza Stępińskiego. Książka podzielona na pięć części: sprawy gospodarczo-społeczne, partie polityczne, jednostki w historii, historia histografii. W części pierwszej umieszczono wyjątkowo tekst autora z 1971 r. Praca dla badacza Pomorza Zachodniego i samego Szczecina.

Wiktor Schroeder, *Najpiękniejszy Dywan na świecie*, Kartuzy 2014, wyd. NOWATOR Papier i Poligrafia Sp. z o.o., ss. 362

Monografia poświęcona osadzie kaszubskiej Dywan, szczegółowa, kompleksowa, ale co ciekawe, napisana z pasją praca historyczna. Jak wspominał autor: „dane było mi przeżyć najbardziej niezapomniany i twórczy [...] czas mego żywota”. Praca została podzielona na dziewięć chronologicznie ułożonych rozdziałów, od czasów najdawniejszych po dzień dzisiejszy określany przez autora „Mój Dywan”.

Piotr Brzeziński, *Zapomniani dygnitarze. Pierwsi sekretarze Komitetu Wojewódzkiego PPR/PZPR w Gdańsku w latach 1945–1990. Szkice biograficzne*. Gdańsk 2013, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, ss. 467 + 48 s. wkł. zdj.

Pierwsza tego typu książka na polskim rynku wydawniczym. Zbiór esejów biograficznych przedstawiających sylwetki wszystkich szefów Komitetu Wojewódzkiego PPR i PZPR w Gdańsku z lat 1945–1990. Znajdziemy tu zarówno biografie znanych i wciąż budzących kontrowersje Stanisława Kociolka i Tadeusza

Fiszbacha, jak też zupełnie zapomnianych Janiny Kowalskiej i Włodzimierza Melzackiego. Autor odtwarza ich zawile losy na tle przelomowych wydarzeń rozgrywających się na Wybrzeżu w okresie PRL, nie pomijając przy tym wątków drażliwych i zakulisowych partyjnych rozgrywek, przez lata pomijanych w ich oficjalnych życiorysach.

Karol Nawrocki, *Studium przypadku. Opór społeczny wobec władzy komunistycznej w województwie elbląskim (1976–1989)*, Elbląg–Gdańsk 2014, wyd. Instytutu Pamięci Narodowej, ss. 474 + 14 nlb

Autor w 2010 r. opublikował pierwszą, naukową monografię dotyczącą historii NSZZ „Solidarność” regionu elbląskiego w latach osiemdziesiątych. Tym razem prezentuje on wyniki swych długoletnich badań w wydanej wersji swej pracy doktorskiej. Rekonstruuje on części składowe zjawiska społecznego, które zdominowało nie tylko interesujący go region, ale również historię PRL w latach 1976–1990 – historia oporu społecznego wobec dyktatury. Książka podzielona na siedem chronologicznie ułożonych rozdziałów: I – *Województwo elbląskie*, II – *„Kryzys niedokończony”*, III – *Przejawy działań opozycyjnych przed rokiem 1980*, IV – *Sierpień ’80 w województwie elbląskim*, V – *NSZZ „Solidarność” w województwie elbląskim (1980–1981)*, VI – *Czas represji (13 grudnia 1981 – październik 1986)*, VII – *Odbudowa (październik 1986 – kwiecień 1990)*.

***Kaszubskie Jeruzalem. O dziejach i współczesności gminy Głównyce oraz tożsamości jej mieszkańców*, red. Józef Borzyszkowski, Gdańsk 2014, wyd. Instytut Kaszubski, ss. 336**

Monografia zbiorowa, której celem jest bliższe rozpoznanie i przypomnienie przeszłości, jak i zasygnalizowanie współczesności oraz tożsamości dawnych i obecnych mieszkańców wsi i gminy Głównyce, które niemieccy Pomorzanie nazywali „Kaszubskim Jeruzalem”. Wśród badaczy, którzy podjęli się tego zadania znaleźli naukowcy z różnych dziedzin. Dla przykładu pradziejami zajęli się archeolodzy Kamil Kajkowski i Andrzej Kuczkowski. Okres nowożytny opracował historyk Zygmunt Szultka; historyk Józef Borzyszkowski podjął się przedstawienia twórczości i badań Floriana Ceynowy i Aleksandra Hilferdinga; germanistka Miłoslawa Borzyszkowska-Szewczyk przybliżyła postać piewcy Pomorza Christiana Grafa von Krockow z Rumska, zaś językoznawca Andrzej Chludziński opracował nazwy miejscowe gminy Głównyce. Tomasz Niklas zajął się twórczością Kurta Schönfelda, natomiast Eugeniusz Wiązowski przedstawił Głównyce w powojennej rzeczywistości. Znakomitym dopełnieniem pracy są aneksy źródłowe dotyczące Głównyce.

Prezydenci polskiego Szczecina. Suplement do „Kroniki Szczecina”, pod red. K. Kozłowskiego, Z. Pacały i P. Chrobaka, Szczecin 2014, wyd. Szczecińskie Towarzystwa „Pogranicze”, Oficyna Wydawnicza Archiwum Państwowego w Szczecinie „Dokument”, Wydawnictwo i Drukarnia „Kadruk”, ss. 265 + 7 nlb

Publikacja poświęcona całkowicie biografiom polskich burmistrzów Szczecina: Piotra Zaremby, Jana Stopyry, Ryszarda Rotkiewicza, Jana Czesława Bieleckiego Władysława Lisewskiego, Bartłomieja Sochańskiego, Marka Koćmiela, Edmunda Runowicza, Mariana Jurczyka oraz Piotra Krzystka.

Regionalizm polski 25 lat po transformacji jako ważne źródło odrodzenia narodu i państwa. X Kongres Stowarzyszeń Regionalnych w Bydgoszczy. Referaty i prezentacje, oprac. i red. J. Derenda, Bydgoszcz 2014, wyd. Towarzystwo Miłośników Miasta Bydgoszczy, ss. 288

Tom pokonferencyjny, na łamach którego kilkudziesięciu działaczy i naukowców z całej Polski prezentuje dokonania, cele, osiągnięcia, wyzwania, politykę i edukację regionalną, o regionach i dla regionów.

Wędrowki po dziejach Gdyni, cz. III, pod red. Dagmary Plaza-Opackiej i Tadeusza Stegnera, Studia i Materiały Muzeum Miasta Gdyni, seria II: Studia i Monografie nr 5, Gdynia 2015, wyd. Muzeum Miasta Gdyni, ss. 240

Trzeci już tom *Wędrowek po dziejach Gdyni*, na łamach którego ukazały się artykuły autorstwa magistrantów i doktorantów – stypendystów Prezydenta Miasta Gdyni dotyczących Gdyni. Tom zawiera trzynaście tekstów o bardzo zróżnicowanej tematyce, które skupiają się na architekturze, kulturze, historii, ekonomii, socjologii i fotografii: Mateusz Wrona *Zaproszenie do miasta – studium zabudowy u zbiegu ulic 10 Lutego i Świętojańskiej*, Aleksandra Gromnicka *Dzielnica reprezentacyjna Gdyni w okresie II Rzeczypospolitej*, Jolanta Musiał *Gdyńska Polska Partia Socjalistyczna w dokumencie archiwalnym*, Tomasz Górski *Marynarka Wojenna w powieści oraz pieśniach marynistycznych okresu międzywojennego*, Michał Miotke *Samochody w przedwojennej Gdyni*, Marcin Szerle *Cienie i blaski „służby bociana” – opieka akuszerska w Gdyni w latach 1920–1939*, Grzegorz Labuda *Gdyńska infrastruktura kolejowa w latach pięćdziesiątych XX wieku na łamach prasy kolejowej*, Monika Gawęda *Gdynia – klika kadrów z historii fotografii. Od Henryka Poddębkiego po czasy współczesne*, Krzysztof Jurczyk *Kina sieci państwowej w Gdyni w latach 1945–1989*, Oskar Myszor *Gdynia na łamach miesięcznika „Morze” w latach siedemdziesiątych XX wieku. Wybrane aspekty*, Leszek Molendowski *Zakony i zgromadzenia męskie w Gdyni w latach 1945–1989*, Izabela Chłudzińska *Tożsamość i historia Gdyni w świadomości jej*

młodych mieszkańców, Karolina Żylińska *Warunki funkcjonowania mikroprzedsiębiorstw na podstawie opinii finalistów Konkursu „Gdyński biznesplan” w latach 2003–2011.*

Kluby Inteligencji Katolickiej jako przestrzeń działań niezależnych w latach osiemdziesiątych XX wieku, red. Konrad Bialecki, (seria: *Monografie*, t. 98), Warszawa–Poznań 2014, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, ss. 616

W tomie zaprezentowano dzieje piętnastu spośród kilkudziesięciu funkcjonujących w latach osiemdziesiątych XX wieku Klubów Inteligencji Katolickiej. W grupie tej znaleźli się reprezentanci wielu regionów Polski, zarówno KIK-i wielkomiejskie, jak i te z mniejszych ośrodków. Wśród piętnastu obszernych artykułów z perspektywy kaszubsko-pomorskiej na uwagę zasługują teksty Michała Białkowskiego *Dzieje Klubu Inteligencji Katolickiej w Toruniu w latach osiemdziesiątych XX wieku* oraz Daniela Gucewicza *„Przestrzeń wolności” w Trójmieście. Dzieje gdańskiego Klubu Inteligencji Katolickiej (do 1990 r.)*.

Historia – Archiwa – Gdańsk. Studia dedykowane profesorowi Czesławowi Biernatowi w 90. rocznicę urodzin, red. Rafał Kubicki i Aniela Przywuska, Gdańsk 2014, wyd. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, ss. 444

Zbiór studiów poświęcony uczonemu, historykowi, zasłużonemu archiwistce polskiemu, profesorowi Czesławowi Biernatowi. Słowa wstępne napisali dyrektor Archiwów Państwowych Stanisław Stępnia, dyrektor APG Piotr Wierzbicki oraz dziekan wydziału historycznego prof. Wiesław Długokęcki. W tomie zamieszczono kalendarium życia jubilata oraz bibliografię jego prac. Dalej znajdują się artykuły z dziedzin: działalności naukowej i zawodowej prof. Biernata, samej historii, archiwoznawstwa i źródłoznawstwa oraz prac samego archiwum w Gdańsku.

Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w., pod red. M. Golona i K. Osińskiego, Bydgoszcz–Gdańsk 2015, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, ss. 445 + 1 nlb

W skład tomu wchodzi siedemnaście artykułów podzielnych na trzy kategorie: Wokół rolniczej „Solidarności”, wokół kryzysu bydgoskiego oraz wokół resortów siłowych. Wśród nich należy wyróżnić następujące teksty: *Strajk rolników w Bydgoszczy w relacjach „Słowa Powszechnego”* (Andrzej W. Kaczorowski), *Reakcja MKZ w Gdańsku na wydarzenia bydgoskiego marca 1981 roku* (Arkadiusz Kazański), *Wydarzenia marca 1981 roku na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu* (Wojciech Polak), *Bydgoscy funkcjonariusze MO jako grupa dyspozycyjna wobec kryzysu PRL w latach 1980–1981* (Piotr Rybarczyk).

***Armia Czerwona/Radziecka w Polsce w latach 1944–1993. Studia i szkice*, pod red. K. Filipa i M. Golona, Borne Sulinowo–Bydgoszcz–Gdańsk 2015, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, ss. 320 + 16 wkł. zdj.**

Przedmiotem badań autorów temu jest historia kilkudziesięciu lat obecności Armii Czerwonej/ Radzieckiej na ziemiach powojennej Polski, aż do momentu jej opuszczenia w 1993 r. Wśród trzynastu artykułów na uwagę zasługują szczególnie: *Armia Czerwona w Elblągu w 1945 roku. Kilka uwag o „pierwszych gospodarzach” ziem nowych powojennej Polski* (Miroslaw Golon), *Wojska sowieckie w Sopocie w 1945 roku* (Krzysztof Filip), *Wojska sowieckie w powiecie gdańskim w latach 1945–1947* (Daniel Czerwiński).

***Ekonomia i historia. Zarys wybranych problemów gospodarczych-społecznych*, red. nauk. Iwona Janicka i Tomasz Gutowski, Gdańsk 2015, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, ss. 411**

Tom dzieli się na dwie części. W pierwszej, ekonomicznej części znajduje się 14 artykułów i 7 recenzji publikacji innych autorów. Poruszają one tematykę związaną z ekonomią i międzynarodowymi stosunkami gospodarczym. W skład części historycznej weszło 15 artykułów, które obejmują wszystkie epoki, od starożytności po współczesność. Większość z artykułów dotyczy historii Pomorza i Prus, a wśród nich m.in.: *Książdz dr Władysław Łęga – etnograf Pomorza Nadwiślańskiego* Krystiana Zdziennickiego, *Obraz Kaszub i Kaszubów w XIX-wiecznych opiniach* Roberta Grotha, *Historia Białogardy od X w. do ok. 1233 r.* Mateusza Szuby, *Pijaństwo i alkoholizm w Gdańsku w latach 1945–1956* Krzysztofa Graua.

***Poczet sołtysów, burmistrzów, nadburmistrzów, przewodniczących Miejskiej Rady Narodowej i prezydentów Gdańska od XIII do XXI wieku*, pod red. Beaty Możejko, Gdańsk 2015, wyd. Oficyna Gdańska, ss. 443 + 5 nlb**

Obszerna, zbiorowa praca prezentuje pierwsze całościowe ujęcie biogramów elit sprawujących władzę w Gdańsku od średniowiecznych sołtysów, przez burmistrzów, nadburmistrzów, przewodniczących Miejskiej Rady Narodowej po współczesnych prezydentów. Poczet składa się z 14 rozdziałów, ułożonych w porządku chronologicznym i wyodrębnionych poprzez zmiany polityczno-ustrojowe, do jakich dochodziło w Gdańsku na przestrzeni dziejów. Praca ukazała się w ramach obchodów 25. rocznicy odrodzenia samorządów w Polsce.

***Doktor Danuta Galewska (1935–2012). Życie z pasją i w trosce o bliźnich*, prac. pod red. A. Galewskiego i J. Kulasa, Pelplin 2014, wyd. Bernardinum, ss. 419**
Zbiór studiów, ponad sześćdziesięciu tekstów różnej objętości o lekarce, związanej

z Gdynią, a najbardziej z Tczewem. Autorami tekstów, są przyjaciele, współpracownicy, pacjenci.

***Elity polskie*, praca zbior. pod red. J. Żarnowskiego i St. Zagórskiego, Łomża 2014, wyd. Oficyna Wydawnicza „Stopka”, ss. 347 + 1 nlb**

Zbiór studiów nad elitami politycznymi, społecznymi i religijnymi w historii Polski. Wśród artykułów tak ciekawe i zarazem cenne, jak: *Polskie elity polityczna – ongiś i dzisiaj* Janusza Tazbira, *Od Narutowicza do Kaczorowskiego, czyli garść refleksji o prezydentach RP* Adama Czesława Dobrońskiego, *Elity społeczne w Polsce od II wojny światowej do czasów współczesnych* Janusza Żarnowskiego, *Elity chłopskie – źródła, właściwości i społeczne funkcje* Tadeusza Aleksandra, *Pochwała indywidualizmu* Stanisława Obirka, *O ks. Franciszku Podlaszewskim (1888–1940) – niezwykley proboszcz z Kaszub* Józefa Borzyszkowskiego oraz *Polskie stygmatyczki i wizjonerki jako przykład ludowych elit religijnych w czasach PRL* Macieja Krzywosza.

***Panorama harcerstwa Tczewa i Powiatu Tczewskiego w latach 1921–2011*, pod red. J. Kulasa, Tczew 2014, wyd. Kociewski Kantor Edytorski i Wydawnictwo „Bernardinum”, ss. 288**

Praca przedstawia w bardzo szczegółowym kalendarium najważniejsze wydarzenia w historii harcerstwa w regionie, jak również biogramy najbardziej zasłużonych dla harcerstwa postaci – jest ich kilkadziesiąt. Publikacja zawiera bardzo duży materiał fotograficzny, archiwalny oraz współczesny.

***W stulecie urodzin Janiny Jarzynówny-Sobczak*, Gdańsk 2015, wyd. Opera Bałtycka, ss. 65 + 3 nlb**

Wydawnictwo poświęcone rocznicy z okazji 100. urodzin tancerki, choreografki, pedagogki zasłużonej dla historii polskiego tańca, szczególnie dla tańca trójmiejskiego, dla Opery Bałtyckiej i dla Szkoły Baletowej w Gdańsku, której powstania była inicjatorką.

***Wielkie Pomorze. Wierzenia i religie*, pod red. D. Kalinowskiego, Gdańsk–Słupsk 2015, Akademia Pomorska w Słupsku i Instytut Kaszubski w Gdańsku, ss. 383 + 1 nlb**

Kolejny tom pokonferencyjny „Wielkie Pomorze”, który tym razem skupia się na problematyce wierzeń i religii. Autorzy w dwudziestu tekstach ukazują przedchrześcijańskie tradycje duchowe, dziedzictwo chrześcijańskie oraz religijność i odpowiedzialność.

Na pograniczu Wielkopolski i Pomorza. Bydgoszcz i region u zarania dziejów. Przewodnik, red. M.F. Woźniak, Bydgoszcz 2014, wyd. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, ss. 145 + 2 nlb

Przewodnik po ważnej części zbiorów muzeum w Bydgoszczy, czyli zabytkach archeologicznych, które były zbierane od samego początku powstania Bydgoskiego Towarzystwa Historycznego. Publikacja bogato ilustrowana zdjęciami obiektów muzealnych oraz stanowisk odkrywczych w regionie.

Urban Transformations. Towards wiser cities and better living, red. Sławomir Ledwoń i Hanna Obracht-Prondzyńska, Gdańsk 2015, wyd. ISOCARP Knowledge for better Citis, Instytut Kaszubski w Gdańsku, ss. 245 + 2 nlb

Książka przedstawia rozwój przestrzeni publicznej w miastach europejskich, polskich, w tym również w Gdańsku. Ukazuje planowanie przestrzeni publicznej tak, by była przyjazna i funkcjonalna. Autorzy poruszają powiązania prawa rozwoju miast z finansami, mobilności i bezpieczeństwa, atrakcyjności i estetyki przestrzeni publicznej.

Bazylika Mniejsza w Chojnicach (1993–2013), seria: *Biblioteka Filomaty*, t. 30, red. Bogdan Kuffel, Chojnice 2015, wyd. Certus s.c. Janusz Szczepański, ss. 148

Zbiór studiów na temat Bazyliki Mniejszej w Chojnicach oraz Kościoła katolickiego w mieście. W skład tomu wchodzi siedem artykułów, w tym: bpa Wiesława Śmigiela *Bazylika Mniejsza w Chojnicach – dar i zadanie*, Bogdana Kuffla *Proboszczowie i administratorzy parafii pw. Ścięcia Świętego Jana Chrzcziciela w Chojnicach po II wojnie światowej*, Stefana Ścisłowicza *Tradycje budownictwa organowego w Chojnicach*, Marka Biernackiego *Mukawit – wzgórze ścięcia*, ks. Zdzisława Ossowskiego *Uczta u Heroda i ścięcie św. Jana Chrzcziciela. Problem autorstwa i atrybucji madryckiego obrazu Bartłomieja Strabla z Prado*, Henryka Panera *Pielgrzymki do Sanktuariów Maryjnych średniowiecznej Europy w wykopaliskach gdańskich* oraz ks. Krzysztofa Piątkiewicza *Pielgrzymki do Ziemi Świętej jako piąta ewangelia*.

Dzieje miasta i gminy Debrzno, pod red. Mariana Frydy, Pruszcz Gdański 2014, wyd. Wydawnictwo Jasne, ss. 559

Praca zbiorowa, o układzie chronologicznym, w której autorzy kompleksowo opisują dzieje tytułowego miasta i gminy. Praca składa się z sześciu rozdziałów: I – *Środowisko geograficzne i przyrodnicze. Ludność* (Barbara Adler), II – *Rejon Debrzno w czasach prehistorycznych* (Ignacy W. Skrzypek), III – *Debrzno i oko-*

lice w dobie państwa krzyżackiego na ziemi człuchowskiej (1312–1454) (Marian Fryda), IV – *W Prusach Królewskich (1454–1772)* (Marian Fryda), V – *Debrzno i okolice w państwie prusko-niemieckim* (Jerzy Szwankowski), VI – *W Polsce Ludowej i III Rzeczypospolitej (1945–2014)* (Barbara Adler, Jan Adam Beme, Marian Fryda, Sebastian Michno, Jarosław Samborski). Publikacja bardzo ładnie i starannie wydana oraz bogato ilustrowana.

***Dzieje Raciąża i miejscowości sołeckich: Mrowiniec, Nadolna Karczma, Nadolnik, Raciąski Młyn, Wysocki Młyn i Wysoka*, pod red. W. Jastrzębskiego, J. Sikory, Ł. Trzcńskiego i J. Szwankowskiego, Raciąż 2014, wyd. Stowarzyszenie Rozwoju Sołectwa (SRS) Raciąż, ss. 287 + 1 nlb**

Monografia Raciąża i okolicznych wsi, w której zespół autorski w dziewięciu rozdziałach przedstawia całościowo, na podstawie najnowszego stanu wiedzy i szerokich badań archiwalnych dzieje miasta i regionu. Praca składa się z następujących rozdziałów: I – *Położenie i warunki naturalne* (Jerzy Szwankowski), II – *Nazwy miejscowe* (Jerzy Szwankowski), III – *Od pradziejów po ośrodek kasztelański* (Jerzy Sikora, Łukasz Trzcński), IV – *Za panowania krzyżackiego* (Jerzy Szwankowski), V – *Pod królewskim berłem w dobie staropolskim* (Jerzy Szwankowski), VI – *W granicach Królestwa Prus* (Jerzy Szwankowski), VII – *Między wojnami światowymi (1920–1939)* (Włodzimierz Jastrzębski), VIII – *W mrocznym okresie okupacji niemieckiej* (Włodzimierz Jastrzębski), IX – *Życie w PRL-u i w III Rzeczypospolitej* (Włodzimierz Jastrzębski). Pozycja bogato ilustrowana fotografiami i materiałami archiwalnymi.

***Sto lat parafii św. Mikołaja w Gdyni-Chyloni*, pod red. Adama Bastiana i ks. Jacka Sochy, [Pelplin] 2015, wyd. „Bernardinum”, ss. 340**

Jubileuszowa monografia jednej z najstarszych parafii na terenie dzisiejszej Gdyni, której dzieje sięgają XIV wieku, kiedy Chylonia była filią Oksywiu. Książka wydana z okazji stulecia usamodzielnienia się parafii. Praca składa się z trzech rozdziałów. W pierwszym omówiono dzieje wsi Chylonia od pradziejów do włączenia w granice miasta Gdyni. W drugim przedstawiono dzieje gdyńskiej dzielnicy Chylonia. Trzeci natomiast w całości dotyczy dziejów parafii św. Mikołaja.

***Dzieje Tuchomia i miejscowości gminy Tuchomie do 1989 roku*, pod red. Jarosława Ellwarta i Dariusz Piaska, Gdynia 2015, wyd. Wydawnictwo „Region”, ss. 295 + 1 nlb**

Pierwsza monografia gminy Tuchomie koło Bytowa; wynik współpracy badaczy profesjonalnych oraz publicystów-popularyzatorów historii. Obejmuje następujące

zagadnienia: *Opis geograficzno-przyrodniczy* (Tomasz Duda), *Nazwy miejscowe* (Anna Duczak, Jarosław Ellwart), *Etnografia* (Maciej Kwaśkiewicz), *Najdawniejsze dzieje gminy Tuchomie* (Piotr Kalka), *Ziemia tuchomska w średniowieczu i wczesnym okresie nowożytnym (do 1658 r.)* Dariusza Piaska, *Ziemia tuchomska pod niemieckimi rządami (1658–1945)* Jacka Borkowicza oraz *Gmina Tuchomie w latach 1945–1989* Bogusława Brezy. Mimo swego popularnego w założeniu charakteru, artykuły P. Kalki, D. Piaska i B. Brezy znajdują trwałe miejsce w lokalnej historiografii.

***Słownik dziennikarzy i publicystów Pomorza 1945–2015*, praca zbiorowa, wyd. II poprawione i uzupełnione, Gdańsk 2015, wyd. Stowarzyszenie Dziennikarzy RP. Oddział Morski w Gdańsku, Oddział Gdański Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, ss. 289 + 3 nlb**

Drugie poprawione i uzupełnione wydanie słownika dziennikarzy i publicystów Pomorza. W założeniu słownik ma zawierać możliwie pełne biogramy dziennikarzy prasy, radia i telewizji na Pomorzu w latach 1945–2014. Za podstawowe kryterium zamieszczenia w słowniku czyjegoś biogramu autorzy przyjęli przeprowadzenie w zawodzie dziennikarza co najmniej 5 lat lub trwały, znaczący dorobek publicystyczny. Drugie wydanie zawiera 628 not biograficznych, w tym 102 „nowe”.

***Ziemia Malborska – zreby zapomnianej tożsamości*, pod red. Janusza Hochleitnera i Piotra Szwedowskiego, Malbork 2014, wyd. Malborskie Centrum Kultury i Edukacji, Muzeum Zamkowe w Malborku, Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie Oddział w Malborku, ss. 297 + 3 nlb**

Zbiór 14 artykułów poświęconych Ziemi Malborskiej, poprzedzonych wprowadzeniem Piotra Szwedowskiego i wstępem Janusza Hochleitnera. W części I *Wybrane elementy tożsamości Ziemi Malborskiej w czasach staropolskich* znalazły się m.in. artykuły Stanisława Achremczyka *Województwo malborskie*, Wiesława Długokęckiego *Organizacja starostwa malborskiego w pierwszym okresie rządów Zygmunta I Starego w świetle ordynacji dla Zamku malborskiego* czy Józefa Włodarskiego *Udział Jakuba i Ludwika Wejherów w obronie twierdzy malborskiej w latach 1655–1656. Fakty i mity*. W części II *W odkrywaniu tożsamości zakotwiczonej w kulturze* zaprezentowali się m.in.: Barbara Krysztopa-Czupryńska *Malbork w wybranych dziewiętnastowiecznych publikacjach anglojęzycznych*, Waclaw Bielecki *Badania terenowe Oskara Kolberga w Waplewie Wielkim, Budkowie i Telkwicach we wrześniu 1875 roku* oraz Krystian Zdziennicki *Władysław Łęga – etnograf Powiśla*.

Rudolf von Thadden, *Trzyglów. Z dziejów życia na Pomorzu między Kościołem a polityką 1807–1948*, Poznań 2015, Wydawnictwo Nauka i Innowacja, ss. 338

Autor, niemiecki profesor filozofii, wykładowca uniwersytetu w Getyndze opisuje dzieje swych rodzinnych Trzyglów koło pomorskich Gryfic. Książka jest historią pokoleń, w której centrum znajduje się zasiedziała od czasów napoleońskich rodzina von Thadden. Autor opisuje Trzyglów pruski, cesarsko-niemiecki i niemiecki, w którym mała i wielka polityka łączy się z życiem codziennym mieszkańców oraz staroluterańskim „Kościołem Wyznającym”.

***Borzyszkowy i Borzyszkowscy ...z Piekla rodem*, t. VIII, studia i materiały zebrał oraz wstępem opatrzył Józef Borzyszkowski, Gdańsk–Bąk 2015, wyd. Instytut Kaszubski, ss. 351**

Po długiej przerwie, z okazji kolejnego zjazdu rodu Borzyszkowskich, ukazał się kolejny ósmy tom *Borzyszkowy i Borzyszkowski* z podtytułem *Z Piekla rodem*. Spośród kilku tekstów należy wymienić artykuł Józefa Borzyszkowskiego poświęcony życiu jego brata Edmunda z okazji 80. urodzin, następnie tegoż tekst dotyczący ks. Franciszka Podlaszewskiego (1888–1940) – proboszcza z Dziemian oraz kolejny artykuł o parafii w Wygodzie z okazji stulecia jej kościoła. W tomiku znalazło się również niepublikowane dotąd opracowanie ks. Podlaszewskiego *Zarys historii parafii i kościoła w Dziemianach*. Wiele miejsca zajęły publikowane materiały do sagi Borzyszkowskich, które zebrał Stanisław Borzyszkowski. Tomasz Rembalski zamieścił artykuł *Szlachectwo w czasach zaboru pruskiego na przykładzie Borzyszkowskich z powiatu kartuskiego*. Na końcu zamieszczono wiersze Felicji Baska-Borzyszkowskiej i Sławiny Kwidzińskiej.

Shirley Mask Connolly, *Mariage Matters in Canada's First Polish Settlement and Kashubian Community*, [Ottawa] 2014, nakładem autorki, ss. 371 + 2 nlb

To kolejne opracowanie niestrudzonej kanadyjskiej genealozki o kaszubskim rodowodzie, poświęcone analizom spraw małżeńskich wśród pionierów na ziemi kanadyjskiej. Autorka wyróżnia małżeństwa, które trwały aż do śmierci obojga, powtórne małżeństwa w wyniku śmierci jednego z małżonków, a także rozpad małżeństw. Mask Connolly zwraca również uwagę na małżeństwa mieszane religijnie, regionalnie i narodowościowo. Nie zapomina także o folklorze weselnym. Bardzo mocną stroną książki są liczne fotografie ślubne i rodzinne, które pochodzą z czasów, w których Kaszubi z Pomorza robili je sobie nieczęsto, a z pewnością dużo rzadziej niż ich kuzyni w Kanadzie.

Trzebiatowscy, cz. XV. XVI Zjazd Rodzin Trzebiatowskich. 500-lecie Rodu Trzebiatowskich, 5–7 czerwiec 2015 Szczecin, praca zbiorowa pod red. Zdzisława Zmuda Trzebiatowskiego, [Szczecin] 2015, wyd. Rada Rodzin Trzebiatowskich, ss. 216 + 2 nlb

Pamiętkowy XV tomik Trzebiatowskich wydany z okazji zjazdu w Szczecinie, który odbył się z okazji 500-lecia nadania przywileju dla wsi Trzebiatkowy koło Bytowa przez księcia Bogusława X. Trzebiatowscy traktują go jako umowny początek ich rodów (Zmudów, Jutrzenków i Malotków). W najnowszym tomie znalazły się kolejne wywody i tablice genealogiczne. Dominują jednak refleksje i przedruki z innych wydawnictw.

Janusz Ryszkowski, *Morawscy pięć pokoleń i pół. Patschwork historyczno-literacki z Powiśla i Kociewia*, [Pelplin] 2014, wyd. „Bernardinum”, ss. 210 + 1 nlb

Saga rodziny Morawskich, wywodzących się z Kociewia. W szczególności poświęcona lekarzowi dr. Feliksowi Morawskiemu (1861–1929), działaczowi polonijnemu ze Sztumu oraz jego potomkom.

Bibliografia Kaszub. Artykuły z czasopism, t. 2: 1957–1970, Gdańsk 2015, wyd. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Josepha Conrada Korzeniowskiego w Gdańsku, ss. 695

Kolejny już, drugi tom ważnej pozycji o charakterze źródłowym – *Bibliografii Kaszub*. Tom obejmuje artykuły z czasopism opublikowane w latach 1957–1970 (prawie 7000 pozycji!). Ich tematyka jest bardzo różnorodna. Po Październiku 1956 r., w porównaniu z epoką poprzednią, niektóre tematy były poruszane znacznie częściej. Ówczesna prasa dużo miejsca poświęcała budowie szkół, aktywizacji kulturalnej wsi i miasteczek, rozwojowi turystyki, służbie zdrowia czy działalności powstałego w końcu 1956 r. Zrzeszenia Kaszubskiego (od 1964 r. Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego). Szeroko pisano o dużych projektach gospodarczych, odważniej podejmowano temat dyskryminacji ludności kaszubskiej, w tym słowińskiej. Korzystając z bibliografii, należy jednak pamiętać, że dominowała oficjalna propaganda, obowiązywała cenzura i swoboda dyskusji była wówczas bardzo ograniczona.

Katalog rękopisów Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk, t. V. Sygnatury MS 6322–6445, oprac. i przygotowała do druku Krystyna Świerkosz, Warszawa 2014, wyd. Polska Akademia Nauk Biblioteka Gdańska, ss. 304 + 2 nlb

Tom V *Katalogu rękopisów* zawiera opracowania spuścizn lub ich fragmentów następujących twórców: Stanisława Strumph Wojtkiewicza, Mieczysława Czychow-

skiego, Stanisławy Fleszarowej-Muskat oraz Włodzimierza Antkowiaka. Zawiera opisy 211 woluminów ujętych w 124 jednostki rękopiśmienne, datowanych od końca XIX do pocz. XXI wieku.

***Wojna na Kaszubach. Pamięć polskich i niemieckich świadków*, oprac. Roland Borchers, Katarzyna Madoń-Mitzner, Gdańsk 2014, wyd. Muzeum II Wojny Światowej, ss. 420 + 1 nlb**

Polskie wydanie książki *Erinnerungen aus der Kaschubei. Erfahrungen und Identitäten 1920–1939–1945*, której zasadniczą część tworzą relacje świadków, podzielone na trzy okresy: *Przed wojną*, *Wojna* i *Po wojnie*. Część ta poprzedzona jest wstępem autorów opracowania *Polsko-niemieckie opowieści z Kaszub* oraz, w odróżnieniu do wersji niemieckiej, obszernym artykułem Cezarego Obracht-Prondzyńskiego *Kaszuby w minionych dwóch stuleciach: miejsce różne, podzielona pamięć*. Książkę kończą biogramy, tekst Piotra Filipkowskiego *Historia mówiona i Kaszuby* oraz indeksy osobowy i geograficzny.

***Wspomnienia rolników z ziemi chełmińskiej (1851–2012). Rodziny Łęgowskich i Semrau*, przygotowała, wstępem i przypisami opatrzyła S. Grochowina, Toruń 2014, wyd. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, ss. 197 + 1 nlb**

Ciekawe opracowanie materiałów źródłowych, który prezentuje historię z punktu widzenia przeciętnego świadka wydarzeń. Autorki wspomnień to przedstawicielki dwóch tytułowych rodzin, pochodzeniem wrośnięte w ziemię chełmińską, których wspomnienia dają wielowymiarowy obraz życia codziennego.

***Spis stałych mieszkańców gminy Oksywie z roku 1925 roku, wstęp i oprac. Tomasz Rembalski*, wyd. Muzeum Miasta Gdyni, Gdynia 2015, ss. XXIX + [XXX], 56 + 1 nlb**

Archiwalny spis mieszkańców wsi Oksywie wykonany przez ówczesnego sołtysa Augustyna Grünwalda tuż przed włączeniem miejscowości w granice nowo powstającego miasta portowego Gdynia. W wyniku opracowania statystycznego uzyskano ciekawy obraz wiejskiej społeczności kaszubskiej tuż przed jej przekształceniem w pierwszych „gdynskich mieszczan”.

***Przed i po 1945. Wspomnienia mieszkańców ziemi bytowskiej*, pod red. Andrzeja Chludzińskiego i Małgorzaty Ryś, wyd. Wydawnictwo „Jasne”, Pruszcz Gdański–Bytów 2015, ss. 290**

Publikacja jest efektem projektu edukacyjno-wydawniczego, w którego ramach zostały zebrane wspomnienia mieszkańców Bytowa i powiatu bytowskiego, doty-

czące przede wszystkim przelomowego roku 1945, ale i też okresu międzywojennego oraz powojennego niemal po współczesność. W większości są to wywiady zebrane przez uczniów bytowskiego I LO, Gimnazjum nr 1 w Bytowie i Publicznego Gimnazjum w Borzytuchomiu. Zbiór ten został wzbogacony autorskimi wspomnieniami. Całość uzupełniono licznymi i interesującymi fotografiami.

***Kaszubski śpiewnik domowy*, pod red. Witosławy Frankowskiej, Gdynia–Wejherowo 2014, Wydawnictwo Region Jarosław Ellwart i Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, ss. 231 + 1 nlb**

Książka to pierwszy po 1958 r., bardzo ładnie i starannie wydany zbiór pieśni, łączący w sobie muzyczną tradycję Kaszub oraz ich teraźniejszość. Zawarte tu zostały utwory ludowe, regionalne o dłuższej lub niedawnej historii. W książce utrwalono te, które są najważniejsze i najcenniejsze.

[ks. Szczepan Keller i inni], *Zbiór pieśni nabożnych katolickich do użytku kościelnego i domowego*, wyd. II, Pelplin 1886, [reprint Pelplin 2015, wyd. Wydawnictwo „Bernardinum” we współpracy ze Stowarzyszeniem „Trójwiejska”], ss. 922 + 1 nlb

Józef Borzyszkowski, *Pelplińskie śpiewniki – wielkie dzieła ks. Szczepana Kellera (1827–1872) i ks. Józefa Mazurowskiego (1832–1877)*, [Pelplin 2015, wyd. Wydawnictwo „Bernardinum” we współpracy ze Stowarzyszeniem „Trójwiejska”], ss. 14 + 2 nlb

Wydanie metodą fototypiczną największego zbioru pieśni kościelnych wydanych w XIX w. w Pelplinie, którego głównym autorem był ks. Szczepan Keller. Ks. Keller znany jest również z tego, iż był współtwórcą i pierwszym redaktorem „Pielgrzyma” w latach 1868–1869. *Zbiór pieśni...* był najpewniej głównie owocem własnych penetracji wakacyjnych w terenie ks. Kellera, gdyż wiele z pieśni ma charakter ludowy. Wstęp do reprintu, przybliżający postać zarówno ks. Kellera, jak i ks. Józefa Mazurowskiego, który stworzył zbiór melodii do owego *Zbioru pieśni...*, napisał Józef Borzyszkowski, z którego zbiorów pochodzi oryginalny egzemplarz. W zamierzeniu J. Borzyszkowskiego tekst ten miał stanowić integralną część książki, tymczasem z niezrozumiałych względów wydawca zdecydował się na dołączenie tekstu w formie niewielkiej zszywki, rodzaju nadbitki. W stopce wydawniczej na końcu książki nie zaznaczono również, z których zbiorów pochodzi egzemplarz. Nie wspomniano również o Instytucie Kaszubskim, który współfirmował owo wydawnictwo. Miejmy nadzieję, iż wydanie *Melodii...* ks. Mazurowskiego będzie wolne od tych braków.

Alina Kietrys, *Niespokojni, Lech Bądkowski, Jan Karski, Stefan Kisielewski, Marian Kołodziej, Jacek Kuroń, Kazimierz Moczarski*, Warszawa 2015, wyd. Dom Wydawniczy PWN, ss. 293

Autorka, dziennikarka i publicystka przedstawia portrety, według niej ważnych „Niespokojnych”, wśród których obok tak znanych w całej Polsce i na świecie postaci jak Jan Karski, Stefan Kisielewski, Jacek Kuroń czy Kazimierz Moczarski znalazły się ważne szczególnie ważne dla Pomorza i samego Gdańska – pisarz Lech Bądkowski oraz artysta, scenograf Marian Kołodziej. Każdy z życiorysów jest inny, każdy z bohaterów miał inne doświadczenia i inne losy życiowe. Autorka poprzez głównie wspomnienia ich rodzin i bliskich osób prezentuje ich sylwetki z nowej, często nieznannej dotąd perspektywy.

Michał Niegowski, *Wspomnienia o ks. Lucjanie Gierosie*, Rumia 2013, wyd. Parafia pw. NMP Wspomożenia Wiernych w Rumi, ss. 140

Wspomnienia tłumacza języka niemieckiego, współpracownika i przyjaciela salezjanina, ks. Lucjana Gierosa związanego przez długie lata z parafią swego zgromadzenia w Rumi. Autor przedstawia nie tylko swoje wspomnienia o duchownym, ale również o wydarzeniach, w których brali wspólnie udział. Co chyba najcenniejsze autor kreśli również obraz czasów i ludzi, a także ich prywatnych opinii o nich oraz czasach – PRL- w jakim przyszło im żyć i pracować.

Elżbieta Szybowska, *Ojciec Stanisław Czapiewski SJ. W labiryncie posłuszeństwa*, Kartuzy 2013, wyd. NOVATOR Papier i Poligrafia, ss. 313

Biografia jezuita z Kaszub, a dokładnie spod Kościerzyny – o. Stanisława Czapiewskiego SJ, który z pewnością – jak mówi chińskie **przekleństwo** – żył w ciekawych czasach. Już jako zakonnik aresztowany przez Sowietów i wywieziony na Syberię, skąd wydostał się jako jeden z kapelanów armii gen. Andersa. Przeszedł z nią cały szlak bojowy. Po wojnie pracował na misjach, niemal na całym świecie. Jest to druga rozszerzona wersja biografii tego zakonnika, która ukazała się w 2009 r. w Kościerzynie. Publikacja bogato ilustrowana zdjęciami rodzinnymi i ze zbiorów Muzeum Ziemi Kościerskiej.

„Argumenta Historica”. Czasopismo naukowo-dydaktyczne, 2014, nr 1, red. Anna Paner, wyd. Naukowe Koło Doktorantów Historii Uniwersytetu Gdańskiego, ss. 202

Pierwszy numer czasopisma członków Naukowego Koła Doktorantów Historii UG, zawierający trzynaście artykułów z różnych epok i specjalizacji historycznych,

dotyczących aktualnych prac badawczych doktorantów. Ponadto zamieszczono dwie recenzje i cztery sprawozdania naukowe.

„Zapiski Historyczne” Poświęcone Historii Pomorza i Krajów Nadbałtyckich, t. LXXXIX, 2014, z. 2, ss. 172 + 2 nlb

Kolejny tom „Zapisków” zawiera artykuły: *Kasper Schuwenpflug i jego rola w procesach polsko-krzyżackich w pierwszej połowie XV wieku* (Teresa Borowiak), *Kampania przedsejmowa 1699 roku w Wielkim Księstwie Litewskim* (Dzmitry Wićko), *K-Brot, marmolada i ziemniaki. Pożywienie mieszkańców Prus Zachodnich w czasie pierwszej wojny światowej* (Tomasz Krzemiński), *Bydgoski epizod w życiu Stanisława Leszczyńskiego – wokół ucieczki króla do Gdańska we wrześniu 1733 roku* (Jerzy Dygdała), *Szukając wolności. Sprawa kapitana m/s „Batory” Jana Ćwiklińskiego* (Krzysztof Tarka).

„Zeszyty Łużyckie”, t. 48, 2014. Rewitalizacja kultur i języków mniejszościowych, red. Nicole Dołowy-Rybińska, wyd. Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej Uniwersytetu Warszawskiego, ss. 431 + 1 nlb

Czterdziesty ósmy tom „Zeszytów Łużyckich” poświęcony jest zjawisku rewitalizacji języków i kultur mniejszościowych. Wiek XX przyniósł gwałtowną zmianę sytuacji mniejszości, ich języków, sposobu życia czy zajęć. Procesy globalizacji spowodowały zmiany językowe nie tylko w Europie, ale i na świecie. Dopiero gdy sytuacja języków mniejszościowych stała się alarmująca, w sukurs przyszli aktywiści i językoznawcy, wreszcie – pod ich wpływem – decydenci polityczni. Odtąd rozpoczął się proces stwarzania warunków do zachowania i ochrony języków mniejszościowych, a także ich rewitalizacja tam, gdzie ich istnienie było poważnie zagrożone. Tom zawiera dwadzieścia cztery artykuły poświęcone temu zagadnieniu lub na jego pograniczu.

„Rocznik Toruński”, 2014, nr 41, wyd. Towarzystwo Miłośników Torunia i Uniwersytet Mikołaja Kopernika, ss. 383

Kolejny tom ważnego dla historii Torunia i Pomorza rocznika, a w nim m.in.: *Codziennosc mieszkańców Torunia w latach pierwszej wojny światowej (1914–1918)* (Tomasz Krzemiński), *Niemieckie życie teatralne w Toruniu podczas II wojny światowej* (Sylwia Grochowina), *Zakon krzyżacki a patronat nad beneficjami kościelnymi w średniowiecznym Toruniu* (Marcin Sumowski) oraz biogramy takich postaci, jak: Kazimierza Przybyszewskiego, Zygryda Gardzielewskiego, działacza niepodległościowego i narodowego Wincentego Łackiego oraz Zdzisława Stanisława Dandelskiego.

„Zeszyty Chojnickie”, 2014, z. 30, red. Kazimierz Jaruszewski i Bogdan Kuffel, wyd. Chojnickie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, ss. 279 + 1 nlb

W trzydziestym zeszycie najstarszego chojnickiego czasopisma poświęconego Chojnicom i najbliższemu regionowi znalazły się dwadzieścia cztery teksty, które zostały podzielone na następujące części: I. Artykuły i rozprawy, II. Studia – Materiały, III. Materiały źródłowe, IV. Biografie – Sylwetki – Wspomnienia, V. Sprawozdania, VI. Recenzje – Omówienia – Polemiki, VII. Miscellanea. Spośród kilku ciekawych artykułów na uwagę zasługuje Jerzego Szwanowskiego *Ks. dr Paweł Panske (1863–1936). Rys życia i działalności naukowej w 150-lecie urodzin*.

„Wolność i Solidarność”. Studia z dziejów opozycji wobec komunizmu i dyktatury, 2015, nr 8, wyd. Europejskie Centrum Solidarności, ss. 271

Ósmy i zarazem ostatni już tom rocznika wydawanego przez Europejskie Centrum Solidarności. W roczniku m.in. esej Bronisława Geremka *Lekcja Solidarności*, artykuły: Aleksandra Halla *Ruch Młodej Polski w strajku sierpniowym w Trójmieście*, Tomasza Kozłowskiego *Najdłuższy dzień*, Anny Machcewicz *„Pokój brzeski” 1980. Władze wobec sierpniowego strajku w Trójmieście*, a także cenne reportaże z przeszłości: Tadeusza Strumffa *A z drugiej strony* i Lecha Bądkowskiego *Przypisy dnia*.

„Teki Kociewskie”, 2104, nr 8, wyd. Oddział Kociewski Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Tczewie, ss. 359

W numerze jak zwykle sprawy związane z bieżącymi wydarzeniami Kociewie i ZK-P oraz historią i kulturą regionu. Wśród wielu referatów i artykułów szczególną uwagę należy zwrócić na: *Polityka Rzeczypospolitej względem społeczności regionalnych i gwar języka polskiego* (Michał Kargul), *Ile jest Kociewia na Kociewiu? O poczuciu tożsamości regionalnych* (Anna Łucarz), *Badania i ślady dawnej kultury materialnej i duchowej Borowiaków na tle kultury Kaszub* (Maria Ollick), *Działalność patriotyczna i społeczna mieszkańców dekanatu gniewskiego w czasie wojny i okupacji* (Marek Kordowski), *Iwo Roleder – cysterski proboszcz Łęgowa* (Jerzy Paweł Kornacki), *Lubiszewscy joannici* (Roman Niemczyk), *Gorzędziej w latach 1945–1989. Studium z dziejów małej kociewskiej wsi* (Szymon Stengel).

***Gdańsk i okolice 1793–1914. Miasto – ludzie – wydarzenia w rysunku i grafice*, red. Wojciech Bonisławski i Aleksander Baliński, Gdańsk 2014, wyd. Muzeum Narodowe w Gdańsku, ss. 277 + 2 nlb**

Zbiór esejów i katalog wystawy z okazji IV Światowego Zjazdu Gdańszczyzan, powstały dzięki współpracy Polskiej Akademii Nauk Biblioteki Gdańskiej oraz

Muzeum Narodowego w Gdańsku. Jego podstawowym celem jest ukazanie ikonografii miasta w okresie 1793–1914. Bogatą i ciekawą ikonografię poprzedza sześć esejów, w tym m.in. Aleksandra Balińskiego *Utracona dusza miasta. Gdańsk między Wolnym Miastem a Wiosną Ludów*, Alicji Andrzejewskiej-Zajac i Anny Frąckowskiej *Gdańsk i okolice 1793–1914. Portret miasta zachowany w rysunku i grafice*, Grażyny Zinówko *Sztuka na granicy czasów. Gdańsk w rysunku pierwszej połowy XIX wieku*. Wszystkie teksty posiadają tłumaczenie na język angielski autorstwa Piotra Łuby.

90 lat muzealnictwa w Słupsku 1924–2014, red. Dorota Ciecholewska, Marzena Mazur, Słupsk 2014, wyd. Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, ss. 55

Broszura poświęcona słupskiemu muzealnictwu na przestrzeni ostatnich 90 lat. W sposób chronologiczny zaprezentowano dzieje przedwojennego niemieckiego muzeum oraz powojenną odbudowę obiektów, w tym zamku książęcego, przeznaczonych na siedzibę Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku. Omówiono pokrótce losy tej placówki oraz jej strukturę. Na końcu znalazł się spis wszystkich pracowników muzeum od 1948 roku.

Artysta, który miał świadomość spełnienia. Wspomnienia o Hieronimie Skurpskim, wstęp, oprac. i kalendarium: Jan Chłosta, Olsztyn 2014, wyd. Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego, ss. 246 + 1 nlb

Zbiór studiów poświęcony mazurskiemu inteligentowi, artyście, o którym pisano, że w swej twórczości potrafił łączyć regionalizm z uniwersalizmem. Był zawsze arcymazurski, wierny ziemi swego urodzenia, a równocześnie otwarty na wartości uniwersalne. Na tom składa się 29 tekstów o charakterze wspomnieniowym oraz kalendarium jego życia i dokonań.

Człowiek Pojednania 2013 i 2014/ Mensch der Versöhnung 2013 und 2014/ Uomo della Riconciliazione 2013 e 2014, red./ hrsg./ a cura di Grzegorz Rafiński, Łęgowo 2014, wyd. Biblioteka Sanktuarium Matki Bożej Królowej Polski Orędowniczki Pojednania w Łęgowie, ss. 165

Katalog tytułu „Człowiek Pojednania”, w którym przedstawiono jej laureatów z dwóch ostatnich lat: prof. Adama Daniela Rotfelda, ks. prał. Johannes Goedeke oraz państwa Giuseppe Petochi i Chiara Anguissola d’Altoé.

Cezary Obracht-Prondzyński, Kazimierz Rolbiecki, *Bytowskie szlaki. Atrakcje, niespodzianki i tajemnice zapisane w przestrzeni / Bytów Byways. Attractions, surprises and secrets inscribed in the landscape*, Gdańsk–Bytów 2015, wyd. Instytut Kaszubski, Oddział Bytowski ZK-P, ss. 224

Atrakcyjny album zdjęć Kazimierza Rolbieckiego ułożony w swego rodzaju ścieżkę turystyczną po Bytowie i okolicach, podzielny tematycznie z opisem w postaci krótkich esejów pióra Cezarego Obracht-Prondzyńskiego.

Kamila Gillmeister, *Krzyże i kapliczki przydrożne, czyli opowieść o świętych i przestrzeni*, Tczew 2015, wyd. Fabryka Sztuk, ss. 98

Katalog wystawy o tym samym tytule co książka, którą będzie można i nadal można oglądać od 15 kwietnia do 30 listopada 2015 r. Poza bogatym materiałem fotograficznym w pozycji została opisana historia i funkcje krzyży i kapliczek, motywy ich fundacji lokacja historyczne i współczesne funkcje kapliczek na terenie Polski.

Andrzej Ortmann, *Boże Męki powiatu chojnickiego*, Chojnice 2014, nakładem autora, druk Drukarnia Wydawnictwa „Bernardinum”, ss. 247

Kolejna praca-album poświęcona charakterystycznym dla pomorskiego (kaszubskiego) krajobrazu Bożym Mękom. Autor zebrał w swojej pracy 652 obiekty, które podzielone są według gmin powiatu chojnickiego. Album poprzedzony przedmową Jacka Knopka.

***Boże Męki na Zaborach. W krainie lasów i jezior w dorzeczu Brdy i Czarnej Wody*, red. Wł. Czarnowski, Brusy–Gdańsk 2014, wyd. Kaszubski Zespół Folklorystyczny Krëbane, Urząd Marszałkowski, Urząd Gminy Brusy, LGR Mörénka, ss. 192**

Bogato ilustrowana publikacja o przydrożnych krzyżach i kapliczka ziemi zaborskiej w fotografiach Alicji Czarnowskiej i w archiwalnych Henryka Skuteckiego.

***Wystawa stała Europejskiego Centrum Solidarności. Katalog*, Gdańsk 2014, Europejskie Centrum Solidarności, ss. 267 + 1 nlb; *Wystawa stała Europejskiego Centrum Solidarności. Antologia*, Gdańsk 2014, Europejskie Centrum Solidarności, ss. 375 + 1 nlb**

Późnym latem 2014 r. zostało w końcu otwarte Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku. Wraz z tym wydarzeniem wyszły dwie ważne, sztandarowe publikacje

– katalog wystawy stałej oraz antologia tekstów zwianych z historią ruchu i związku zawodowego „Solidarność”. Obie pozycje tworzą w zasadzie jedność. Katalog prezentuje najważniejsze teksty wstępne oraz fotografie z sześciu sal, jakie składają się na wystawę stałą ECS: Narodziny Solidarności, Siła bezsilnych, Solidarność i nadzieja, Wojna ze społeczeństwem, Droga do wolności i Triumf wolności. Antologia zawiera najważniejsze dla każdej sali, i zarazem okresu teksty, wśród których znajdują się m.in.: Lech Bądkowski *Człowiek z czego?*, Roman Daszczyński *Znak, który poznał cały świat*, Ryszard Kapuściński *Po raz pierwszy uczymy się na doświadczeniach, a nie na błędach*, Václav Havel *Siła bezsilnych*, List Bronisława Geremka do generała Wojciecha Jaruzelskiego, Przemówienie Lecha Wałęsy, odczytane przez Danutę Wałęsę w czasie uroczystości odebrania Nagrody Nobla, Adam Michnik *Wasz prezydent, nasz premier*, ks. Józef Tischner *Solidarność sumień*, Mahatma Gandhi *O odrzuceniu przemocy* oraz Martin Luther King *Marzę, że któregoś dnia*.

Przedwojenna Polska w krajobrazach i zabytkach. Morze i Pomorze, t. XIV, tekst: Mariusz Zaruski, Mieczysław Orłowicz, Rzeszów 2012, wyd. LIBRA PL, ss. 71 + 5 nlb

Niezbyt okazały tom, ale za to zawierający interesujące zdjęcia najciekawszych i najbardziej znanych zabytków i obrazów krajobrazu polskiego morza i Pomorza, w tym Gdańska, Chelмна, Torunia, Grudziądza, Gdyni, Helu, Kartuz, Żukowa, Pelplina, Gniewa, Świecia i wielu innych.